

ELŐSZÓ

Bucsay Mihály 1942-ben két helyen is publikálta az evangélikus Szemian Mihály emlékkönyvével foglalkozó tanulmányát: különlenyomatként *A közép-dunai protestantizmus könyvtára* nevű sorozatban és a *Csikesz Sándor emlékkönyve*ben. Most 2012-ben aktuális lett ennek a műnek a digitalizálása, ugyanis az elmúlt hatvan év során sok példány elkallódott mind a különlenyomatból, mind a Csikesz-emlékkönyvből. Külön öröm, hogy Bucsay Mihály születésének 100. évfordulójára készült el a kötet, ezzel is jelezvén, munkássága milyen fontos hatást gyakorolt a protestáns egyháztörténet-írásra.

Bucsay történészi tevékenysége nemcsak hazájában, hanem Európában is ismertté vált, mert főművét (*Der Protestantismus in Ungarn 1521-1978*) németül a Böhlau Kiadónál tette közzé az 1970-es években. Ez a kézikönyv máig az egyik legteljesebb összefoglalása a magyarországi protestantizmus történetének, mostani kutatók is nagyon sokat forgatják lapjait. Tudományos pályafutását még a második világháború alatt kezdte el, és a nehéz körülmények ellenére a forrásokhoz hű történészként tudott dolgozni a háborútól sújtott Európában ugyanúgy, mint a kommunista Magyarországon. A református egyház szokásainak megfelelően fiatal éveiben lelkészként dolgozott, majd később a megfelelő tudományos fokozatok-, valamint az alapos kutatói rutin megszerzése után a Budapesti Theológiai Akadémia professzora lett. Hosszú tanári pályafutása során lelkész generációknak tanította az egyháztörténelmet.

Az 1930-as években többek között Halléban tanult, majd itthon letette a lelkészi vizsgákat és néhány évre visszatért a Saale parti városba, ahol egy kutatóintézetet alapított. A hallei egyetem magyarországi kapcsolatairól először 1941-ben tett közzé egy kötetet *Régi magyar könyvek a hallei magyar könyvtárban* címmel. Ezt követte Szemian Mihály hallei és más német egyetemeken eltöltött éveiről készült tanulmány közreadása. Hatvan évvel a publikáció megjelenése után még mindig időt álló megállapításokat tett ebben a munkájában.

Szemian 1741-ben született és 1810-ben halt meg. A hagyományoknak megfelelően soproni és késmárki tanulmányok után külföldre ment peregrinálni: 1770 és 1773 között Halléban és Jénában tanult, de beutazta a Német-Római Birodalom más városait is. Hazatérve evangélikus lelkészként szolgált, és élete során több szlovák nyelvű kegyességi munkákat is írt. Egyetemjárása tipikus jellemzője volt a 18. századi protestáns értelmiségnek, ezért nagy szerencse, hogy emlékkönyve megmaradt az utókorra. Bucsay az albumot még a Heves-Nagykunsági Református Egyházmegye levéltárában találta meg, ma az Evangélikus Országos Könyvtárban található.

A peregrinációs albumok alapvető forrásai az egyetemjárás történetének, de természetesen komoly irodalomtörténeti és egyháztörténeti értékkel is rendelkeznek. Annak ellenére, hogy a pozitivisták történészek már a 19. században kezdték az emlékkönyveket is feltárni és közzétenni, a 21. század elejére még mindig nem ismerjük az összes magyar vonatkozású albumot. Latzkovits

Miklós vezetésével alakult *Inscriptiones Alborum Amicorum* nevű kutatócsoport már 9000 hungarikumnak tekinthető bejegyzést dolgozott föl – köztük Szemian albumát is – mégis ez csak a töredéke a feldolgozásra váró forrásoknak.

Bucsay tanulmánya nem forrásközlés. A kor szokásainak megfelelően ismerteti Szemian életútját, és az album alapján rekonstruálja a peregrinus utazását. Munkájának legfontosabb eredménye, hogy részletesen feltárta, kikkel állt kapcsolatban Szemian. Így megtudjuk, hogy az egyetemi városokban tartózkodó magyarországi diákokat mindig felkereste, és fontosnak tartotta a kor híres tudósaitól is begyűjteni a szokásos bejegyzéseket. A peregrinus mindennapi életéről is kiderül néhány részlet, mert az albumban egy szerelmi kapcsolatra utaló bejegyzés és hajósok bölcs tanácsai is megtalálhatóak. A dolgozat végén egy függelékben a Halléban tanuló magyarországi diákok névsorát is közli. Bucsay nem pusztán arra törekszik, hogy időrendi sorrendben felsorolja, milyen városokban fordult meg Szemian, hanem igyekszik a bejegyzők aláírásait, szövegforrásait elemezni. Ennek során a professzorok tudományos tevékenységével összehasonlítja az albumban lévő idézeteket, és megmagyarázza, hogy azok, mit jelenthettek a korabeli diák számára.

Szemian Mihály emlékkönyvéről írt publikáció olvasmányos, érdekfeszítő tanulmány, mivel a 18. századi egyetemi életbe enged egy rövid bepillantást. Véleményem szerint nemcsak a művelődéstörténettel foglalkozó kutatók számára lehet izgalmas olvasmány, hanem a történelem és irodalom iránt érdeklődő olvasók is érdekesnek fogják találni.

Hegyi Ádám
Szeged, 2012 júliusában